

Література:

1. Пабат О.В. Економічна ефективність виробництва картоплі в сільськогосподарських підприємствах / О.В. Пабат // Картоплярство України. – 2010. – № 3-4. – С. 66-68.
2. Цимбалюк Ю.А. Становлення та функціонування ринку картоплі на регіональному рівні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Ю.А. Цимбалюк. – Х., 2006. – 23 с.
3. Шумейко А.І. Економічні основи формування ринку продовольства / А.І. Шумейко, Л.І. Проворна, О.А. Шумейко // Вісн. аграр. науки. – 1997. – № 3. – С. 62-67.
4. Мех Л.М. Економічний аналіз формування і функціонування ринку картоплі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук.: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Л.М. Мех. – Х., 2001. – 19 с.
5. Рациональное використання ресурсів при вирощуванні картоплі: рек. / УААН, Ін-т картоплярства; підгот. В.В. Кононученко. – Немішаєве, 1995. – 4 с.
6. Соксир Ю.М. Облік витрат та аналіз ефективності реалізації продукції картоплярства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук.: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / Ю.М. Соксир. – К., 2008. – 22 с.
7. Коринец В.В. Энергетическая эффективность возделывания сельскохозяйственных культур: метод. рек. / В.В. Коринец, А.Ф. Козовцев. – Волгоград, 1985. – 27 с.
8. Методика биоэнергетической оценки в картофелеводстве / под ред.: О.Н. Шатилова, А.С. Воловика, Л.Г. Удада. – М., 2000. – 30 с.

Проанализировано економічну ефективність застосування агротехнічних прийомів при вирощуванні картофеля.

Установлено, що величина впливу агротехнічних факторів на економічну ефективність залежить від групи спелості сорту. Для ранньспелих сортів найбільше вплив мали: добрива – 24,0 %, сорт – 17,7 %, способи підготовки клубней к посадке – 11,8 %; для середньспелих: добрива – 25,9 %, сорт – 22,6 %.

Analyse economic effectiveness apply different agrotechnics measure at growing potatoes.

It is established what part influence agrotechnics medcure economics effectiveness dependence from group ripeness. For early ripeness varieties the greatest influence have fertilizers – 24,0 %, variety – 17,7 %, methods prepare tubers to plants – 11,8 %; for middle ripeness: fertilizers – 25,9 %, variety – 22,6 %.

УДК 635.21:631.15

Василенко А.Л., молодший науковий співробітник
Інститут картоплярства НААН

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАРТОПЛЯРСТВА В УКРАЇНІ

Наведені результати досліджень щодо оцінки виробництва картоплі в Україні. Висвітлені питання споживання вирощеної продукції на душу населення. Проаналізовані основні економічні показники, зокрема собівартість, рентабельність, виробничі затрати, дохід і ін. та показані шляхи щодо їх покращення. Зазначено доцільність використання новітніх ресурсозберігаючих технологій, які дадуть можливість підвищити якість виробленої продукції і, як результат, збільшити її конкурентоспроможність.

Ключові слова: картопля, врожайність, собівартість, рентабельність, ефективність виробництва, споживання

Картопля є однією з найбільш поширених сільськогосподарських культур в світі. Вона залишається найважливішою культурою, яка забезпечує продовольчу безпеку України. Протягом останніх десяти-

літь світове виробництво картоплі щорічно збільшується на 4,5 %, випереджаючи більшість інших сільськогосподарських культур, та становить більше 300 млн т.

Всього займаються вирощуванням картоплі близько 150 країн світу в найрізноманітніших ґрунтово-кліматичних зонах. Основна частина світового виробництва припадає на Європу – 13 млн га, що становить 72 % площ під картоплею [1].

Україна входить до п'ятірки світових лідерів з валового виробництва картоплі і її споживання в країні досягло високого рівня (у 2011 р. 139,3 кг на одну особу). В Україні картоплю вирощують в усіх регіонах як одну з основних сільськогосподарських культур.

В продовольчому балансі країни картопля займає третє місце після пшениці та кукурудзи. Картопляна галузь є практично єдиною в аграрному комплексі, річні обсяги виробництва якої істотно не змінювались, середня урожайність в Україні становить 13,5-16 т/га. Основними виробниками картоплі залишаються особисті господарства населення – їх частка у загальному виробництві становить 97 %, сільськогосподарських підприємств – 3 %.

Валовий збір картоплі у 2011 році становив 24 млн т, у 2012 році прогнозований обсяг виробництва картоплі в Україні досягне рівня 23 млн т при урожайності 14,5-14,8 т/га [2].

Низька врожайність зумовлена, насамперед, недостатнім ресурсним потенціалом як дрібних виробників картоплі, так і сільськогосподарських підприємств, що гальмує застосування сучасних технологій та розбалансованість гуртового ринку картоплі [3].

Характерною особливістю внутрішнього ринку картоплі в Україні є нестабільність попиту та пропозиції, істотне коливання валового збору. На даний час забезпечення картоплею відбувається в основному за рахунок виробництва в приватних селянських господарствах, де сконцентровано основний процент площ посівів культури.

Мета досліджень. Проаналізувати економічні результати вирощування картоплі в Україні та перспективи розвитку галузі.

Матеріали і методи. Під час проведення досліджень використовувались статистико-економічні розрахунки та розрахунково-конструкторські методи, а також статистичні дані Державного комітету статистики за період з 2007 по 2011 роки.

Результати досліджень. Галузь картоплярства протягом багатьох років є незмінно трудомісткою. За даними Держкомстату сьогодні з розрахунку на 1 га витрачається до 3,5 т насінневого матеріалу, 280-300 кг пального, 250-300 кг мінеральних добрив, 30-35 кг засобів захисту, а також велика кількість технічних засобів [4].

В структурі витрат найбільш затратною статтею є насінневий матеріал, що складає 30 % (табл. 1). Проте даний відсоток можна зменшити за рахунок використання насіння власного виробництва. А такі статті як добрива та нафтопродукти, що в сумі складають 42 %, неможливо скоротити, так як це призведе до порушення технологічного процесу, і як результат, відбудеться зменшення урожайності та прибутку. Також досить важливою статтею витрат є засоби захисту – 12 %. Вони в свою чергу вплинуть на рівень урожаю та його якості, а отже зменшення даного відсотку є неприпустимим. Саме тому для отримання високоякісного урожаю та збереження технологічного процесу виробництва картоплі затрати на 1 га повинні становити 20-30 тис. грн.

Рівень врожайності протягом багатьох років в Україні коливається в межах 13-16 т/га, що є занадто низьким показником, який іноді навіть не покриває затрат. Розрахунки показують, що при мінімальній врожайності 15 т/га (табл. 2) та реалізаційній ціні в середньому 20,3 грн/т (за даними Держкомстату в 2011 р.) можливо отримати прибуток, проте він буде

Таблиця 1

Структура витрат на виробництво картоплі в 2011 році, на 1 га

Статті затрат	Кількість, кг	Вартість, грн	Структура, %
Насінневий матеріал	3500	8442,8	30
Добрива	300	6191,4	22
Засоби захисту	35	3377,1	12
Нафтопродукти	300	5628,6	20
Оплата праці		2251,5	8
Витрати на зберігання		422	1,5
Амортизація		1547,9	5,5
Інші прямі та загальновиробничі затрати		281,5	1
ВСЬОГО		28142,8	100

Таблиця 2

**Розрахунок собівартості та рентабельності з 1 га картоплі
при різному рівні врожайності**

Показники	Результати виробництва картоплі при різному рівні урожаю				
	15	20	25	30	40
Урожай, т/га	15	20	25	30	40
Відходи по нормативу і переборці, 12 %	1,8	2,4	3,0	3,6	4,8
Залишок, т	13,2	17,6	22,0	26,4	35,2
Виручка від реалізації, грн. (реалізаційна ціна 20,3 грн/т)	26836	35781	44726	53671	71562
Виробничі затрати на 1 га, грн.	26400	26400	26400	26400	26400
Дохід з 1 га, грн.	436	9381	18326	27271	42162
Собівартість 1 т, грн.	1760	1320	1060	880	660
Рентабельність, %	1,7	35,5	69,4	103,3	159,7

недостатнім для розширеного відтворення виробництва і розвитку галузі в подальшому.

Потенціал сучасних сортів картоплі здатен забезпечувати врожай на рівні 40-60 т/га і основними стримуючими факторами в досягненні мети є нестабільні погодні умови (дефіцит вологи) та несвоєчасне і неякісне використання передбачених технологічних операцій (так як основним осередком вирощування картоплі в Україні є особисті селянські господарства). Так, починаючи з врожайності 25 т/га зменшується собівартість і зростає рівень рентабельності. Разом з тим дохід з 1 га при урожайності 25 т/га у 42 рази вищий, ніж при врожайності 15 т/га, що є суттєвим показником, за якого при однакових виробничих затратах собівартість зменшується на 700 грн за 1 т картоплі.

Оптимальним варіантом в даній ситуації є отримання врожайності на рівні 30-40 т/га, що може забез-

печити дохід з 1 га 27271 і 42162 грн, та збільшити рівень рентабельності до 103,3 і 159,7 % відповідно.

За даними Держкомстату повна собівартість 1 га в 2007 році становила 10159 грн, 2008 р. – 16226, 2009 р. – 23568, 2010 р. – 26805 і в 2011 році – 17429 грн. При цьому рентабельність в 2007 році досягла 24,7 %, 2008 р. – 7,9, 2009 р. – 12,9, 2010 р. – 36,1 і в 2011 році – 17,7 % [5].

Наведені дані підтверджують необхідність підвищення рівня врожаю за рахунок використання сучасних сортів картоплі та нових ресурсозберігаючих технологій.

Споживання картоплі в Україні досягає високого рівня, що по праву робить її «другим хлібом» на столі пересічного українця. Згідно даних Держкомстату споживання картоплі коливається в межах 128,8-139,3 кг на 1 особу (рис.). Найвищий рівень споживання картоплі спостерігається в 2011 році, що пов'язано з низькою вартістю продукту порівняно з іншими

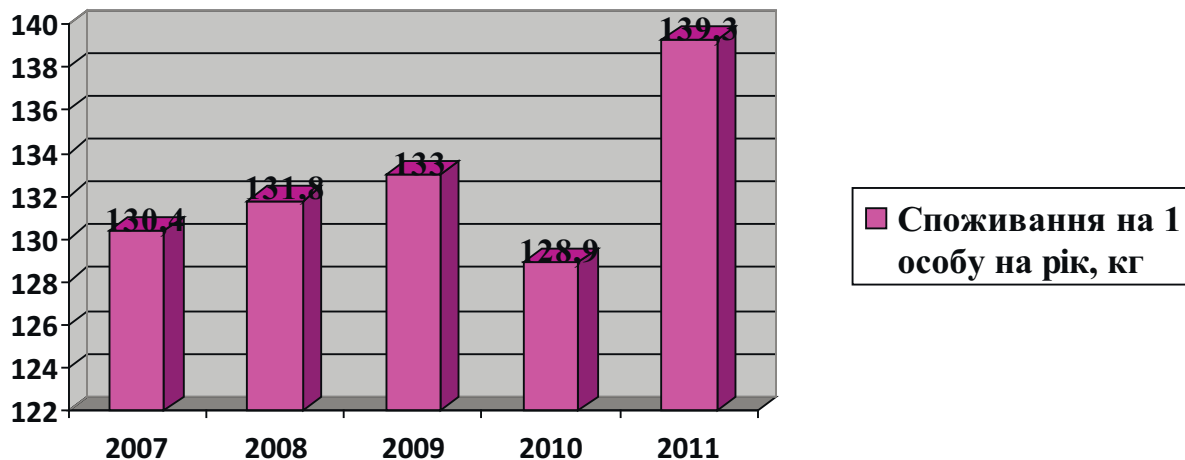

Рис. Динаміка споживання картоплі в Україні в 2007–2011 рр.

продуктами харчування. Підтвердженням цього є 2010 рік, коли вартість картоплі збільшилась, а споживання помітно зменшилось (128,8 кг – найнижчий показник починаючи з 2000 р.). Дещо однакові показники споживання продукту в 2007–2009 рр.

При збільшенні добробуту населення буде знижуватись споживання картоплі в цілому по Україні і буде відбуватись її заміщення м'ясними та молочними продуктами харчування, але в той же час буде збільшуватись ринкова частина споживання картоплі (через ринки та супермаркети). Останні роки спостерігається тенденція до збільшення промислового споживання картоплі через розміщення міжнародного виробництва чіпсів та снекової продукції в Україні.

Факт високих обсягів споживання картоплі пояснюється низьким рівнем життя більшості населення України, яке замінює в своєму раціоні дорогі продукти харчування більш дешевою картоплею.

Отже займатись виробництвом картоплі досить вигідно, проте лише за однієї важливої умови – робити це професійно. Галузь картоплярства, навіть незважаючи на всі фінансові та інші труднощі, являється одним з основних сегментів українського аграрного виробництва.

Висновки

Низький рівень урожайності в країні свідчить про малоефективне використання продуктивних можливостей сортів з наступних причин:

- недостатньої кількості якісного насінневого матеріалу та недотримання системи сортозаміни та сортооновлення;

Література:

1. Фурдига М.М. Нові напрямки селекції картоплі / М.М. Фурдига // Картоплярство України. – 2010. – № 1-2 (18-19). – С.4-8.
2. Бондарчук А.А. Наукові основи насінництва картоплі в Україні / А.А. Бондарчук. – Біла Церква, 2010. – 400 с.
3. Основні економічні показники виробництва продукції сільськогосподарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік : стат. бюл. / Держкомстат України. – К., 2012. – 88 с.
4. Рослинництво України : стат. зб. за 2011 р. / Держкомстат України. – К., 2012. – 108 с.
5. Сільське господарство України : стат. зб. за 2011 р. / Держкомстат України. – К., 2012. – 386 с.

Приведены результаты исследований относительно оценки производства картофеля в Украине. Освещены вопросы потребления выращенной продукции на душу населения. Проанализированы основные экономические показатели, в частности себестоимость, рентабельность, производственные затраты, доход и др. и показаны пути их улучшения. Отмечена целесообразность использования новейших ресурсосберегающих технологий, которые дадут возможность повысить качество выработанной продукции и, как результат, увеличить ее конкурентоспособность.

The resulted results of researches are in relation to the estimation of production of potato in Ukraine. Lighted up questions of consumption of the grown products per capita. Basic economic indicators are analysed, in particular prime price, profitability, production expenses, profit and other and rotined ways, in relation to their improvement. Expedience is marked the uses of the newest energykeepings technologies, which will enable to promote quality of mine-out products, as a result, increase of its competitiveness.

- переміщення площ садіння із виробничих посівів (з 40 % до 3 %) до особистих селянських господарств та інших форм господарювання (97 %);

- морального та фізичного старіння матеріально-технічних ресурсів;

- недостатнього забезпечення та неефективного використання добрив і засобів захисту рослин.

Головними задачами розвитку картоплярства на сучасному етапі є всемірне підвищення ефективності виробництва, а також зайняття стійких позицій галузі на внутрішньому і міжнародному ринках. Собівартість картоплі відображає всі сторони господарської діяльності господарств, їх досягнення і недоліки. Систематичне зниження собівартості картоплі – одна з основних умов підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Вона безпосередньо впливає на величину прибутку, рівень рентабельності, а також на бюджет.

Спрямування розвитку картоплярства в Україні по шляху організації інноваційного виробництва із застосуванням нових високопродуктивних сортів, розвитку системи інформаційного забезпечення, створення служб маркетингу та удосконалення механізму формування і функціонування ринку дозволить виконати це завдання. При цьому визначна роль повинна належати вітчизняній науці, яка за відповідної державної підтримки стане гарантом інноваційного розвитку галузі на перспективу.

Перспективи подальших досліджень. Продовження вивчення стану галузі картоплярства в Україні, аналізу виробництва продукції та шляхів підвищення рівня рентабельності з урахуванням потреб ринку.